

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-64>

УДК 330.3

ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ПРАКТИКУ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ESG-ПІДХОДІВ ВІТЧИЗНЯНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

THE IMPACT OF THE FULL-SCALE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR ON THE PRACTICE OF IMPLEMENTATION OF ESG APPROACHES BY DOMESTIC ENTERPRISES

Пшенична Марія Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент,

Новокаховський гуманітарний інститут

ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5373-1726>

Pshenychna Mariia

Open International University of Human Development «Ukraine»

У статті досліджено еволюцію та здійснено порівняльний аналіз ставлення керівників українських компаній до імплементації ESG-підходу у довоєнний та воєнний період. Окреслено світові тенденції оцінки інвестиційної привабливості об'єкту інвестування з позиції нефінансових факторів. Визначено місце заходів соціальної, управлінської спрямованості в репутаційних характеристиках фірми. Обґрунтовано зв'язок та пряму залежність між інвестиційною привабливістю та ESG-стратегіями. Досліджено тенденції попиту зацікавлених сторін до звітності з питань ESG в довоєнний час та під час війни, а також проведено порівняння міжнародного та вітчизняного ставлення зацікавлених осіб до прозорості звітності з ESG. В статті структуровано найбільші виклики в процесі реалізації стратегії ESG. Узагальнено прогнози щодо забезпечення життєстійкості бізнесу в повоєнний період.

Ключові слова: війна, імплементація, ESG-підхід, інвестиційна привабливість, зацікавленість.

The article examines the evolution and makes a comparative analysis of the attitude of the heads of Ukrainian companies to the implementation of the ESG approach in the pre-war and post-war period. The intensification of social activity and attitude of domestic and international business to impact investment as a method of achieving the goals of sustainable development has been proven. Global trends in assessing the investment attractiveness of an investment object from the standpoint of non-financial factors are outlined. It is recorded in the work that companies today are expected not only to form a strategic vision in the field of ESG, but also to implement the ESG approach in business practice through the implementation of projects in the field of environmental protection, climate change prevention, reducing the carbon footprint of products, ensuring accident-free operation, compliance with the principles of corporate governance and human rights. The place of measures of social, managerial orientation in the reputational characteristics of the firm is determined. The connection and direct dependence between investment attractiveness and ESG strategies is substantiated. Trends in stakeholder demand for ESG reporting in pre-war and wartime periods were studied, and a comparison of international and domestic stakeholder attitudes to ESG reporting transparency was made. The article outlines the biggest challenges in the process of implementing the ESG strategy. It was determined that among the organizational, financial and economic, legal, industry factors, urgent business issues caused by the war in Ukraine have the greatest specific weight in restraining the implementation of ESG in business practice. Forecasts for ensuring the viability of business in the post-war period are summarized. In particular, it is argued that the intensification of Ukraine's European integration course and the powerful macro-financial support of partner countries in countering the enemy and supporting the economic front make it impossible to further isolate Ukrainian commodity producers on world markets. Therefore, in order to ensure sustainable competitiveness in the long term, domestic companies should more actively implement ESG approaches in business practice.

Keywords: war, implementation, ESG-approach, investment attractiveness, interest.

Постановка проблеми. Реалізація концепції сталого розвитку відбувається у вимірі посилення глобалізаційних процесів, підвищення значущості рівня та якості життя, усвідомленості підходів до філософії компаній, пошуку репутаційних методів підвищення інвестиційної привабливості. Перехід до інформаційного суспільства визначає підвищення ступеню значущості морально-етичних цінностей і духовного розвитку особистості, тоді як на рівні суб'єктів господарювання економічна ефективність перестає бути визначальною детермінантою при прийнятті фінансових рішень. Потенційні інвестори при ухваленні відповідальних інвестиційних рішень все більше зацікавлені змістом нефінансової інформації про діяльність компанії в сфері екології, соціального розвитку і корпоративного управління.

В контексті дослідження не лише відповідності українського бізнесу європейським та світовим стандартам діяльності, але й крізь призму повоєнної відбудови України, важливим стає вивчення стану зацікавленості вітчизняних суб'єктів господарювання в імplementації ESG-підходів як пріоритетного стратегічного напрямку функціонування, а також окреслення впливу війни на перспективи функціонування українського бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання ESG підходу до ведення бізнесу як перспективної стратегії його розвитку, джерела інвестиційної привабливості та ефективного механізму подолання кризи активно вивчали у своїх наукових працях як іноземні, так і вітчизняні вчені: А. Камінський [7], М. Негрей [8], П. Матос [9], М. Alda [1], J. Hill [3] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питання моніторингу впровадження ESG-підходів до стратегій розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання як частини досягнення національних Цілей сталого розвитку почали активно з'являтися в 20-х роках XXI століття, однак вплив повномасштабної війни та глобальної геополітичної невизначеності на цей процес не є нині достатньо дослідженим.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є ідентифікація та оцінка впливу повномасштабної війни на імplementацію ESG-підходів у практику господарювання бізнес-суб'єктів України, що, в свою чергу, вимагає проведення порівняльного аналізу стану імplementації соціальної, екологічної, управлінської компоненти в

діяльність вітчизняних підприємств в довоєнний період та під час військової агресії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Попри випробування активно змінюваними глобальними викликами, зокрема пандемією COVID-19 у світі, інфляційними тисками й геополітичною напруженістю, українські бізнес-структури нині зосереджуються на питаннях забезпечення гнучкості свого функціонування в умовах воєнного стану та ефективного планування, здатного забезпечити довгострокове економічне зростання в рамках масштабної повоєнної відбудови.

В цьому контексті варто зауважити, що за підсумками 2022 року повномасштабна російсько-українська війна окрім заподіяння прямих збитків вітчизняним підприємствам (у т.ч. державним та приватним особам-підприємцям) на загальну суму 13 млрд. дол. США, з яких 9 млрд. дол. США – частка збитків великих та середніх підприємств [6], суттєво активізувала соціальну активність та налаштованість бізнесу на імпакт-інвестиції, акцентуючи особливу увагу на нефінансових показниках оцінки проєктів в умовах капітального відновлення країни.

Так, впевненість топ-менеджменту українських компаній щодо економічного зростання життєстійкості їх бізнесу до 2025 року після 10 місяців з початку повномасштабного вторгнення збільшилась до 71% порівняно з показниками довоєнного часу – 42% у лютому 2021 року [4].

З огляду на трендовість та таргетованість української продукції на міжнародних фінансових та товарних ринках потужною можливістю для розвитку і забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в умовах невизначеності є діджиталізація й цифровізація технологій, прогресивні кадри та принципи ESG. Останні являють собою певний набір екологічних (E), соціальних (S) та управлінських (G) критеріїв, що з моменту набуття тандемної популярності й аргументованої значущості у 60-70-х роках XX століття забезпечують собою баланс між фінансовими та суспільними інтересами.

Слугуючи цілям імпакт-інвестування [9, с. 14], ESG-підхід являє собою ідентифікуючий маркер соціально-відповідального й стійкого ведення бізнесу, що здатний відповідати зростаючим очікуванням інвесторів, контрагентів, кредиторів та регуляторів до питань сталого розвитку. Сьогодні від компанії очікується не лише формування стратегічного бачення в галузі ESG, а й комплексна

імплементация ESG-підходу в практику господарювання шляхом реалізації проектів у галузі захисту навколишнього середовища, запобігання кліматичним змінам, зниження вуглецевого сліду продукції, забезпечення безаварійної роботи, дотримання принципів корпоративного управління та прав людини.

Таким чином, ухвалення рішень з нефінансових питань не лише відбивається на репутації компанії, але й має відчутні економічні наслідки. Зокрема, наслідування ESG-критеріям при ухваленні інвестиційних рішень у 2019 році послугувало причиною виключення із активів інституційних інвесторів «соціально несвідомих» представників 37 країн з активами понад 6 трлн.дол.США [9, с. 37], що наочно продемонструвало існуючу кореляцію між інвестиційною привабливістю та ESG-стратегіями в глобальній площині.

Разом з тим, попри існуючу популярність ESG-підходу в корпоративних фінансах суб'єктів країн G20 [1], проведені аналітичні дослідження KSE Institute [6] засвідчили невисокий рівень включеності українських продуцентів в стратегію досягнення національних Цілей сталого розвитку у формі імплементції ESG-факторів у довоєнному періоді. Так, серед організацій з високим рівнем зростання у 2021 році лише 14% керівників в Україні вважали, що їхні програми ESG покращують фінансові результати, тоді як у світі цей показник вже становив 52% [5].

Впровадження ESG-підходів у компаніях відбувається під впливом зовнішніх факторів,

при цьому визначальне значення має державна політика в цій галузі та зростання зацікавленості іноземних інвесторів [10].

Так, керівники міжнародних компаній не лише констатують наявність високого ступеня інтересу до звітності з питань ESG з боку зацікавлених осіб в цілому, але й вважають, що ця тенденція буде зростати в майбутньому за умови прозорості звітних показників (рис. 1). Однак, умови нестабільності та часті законодавчі зміни, а також відсутність стандартизованої методології оцінювання показників ESG призводить до ескалації недовіри до суб'єктів бізнесу – з 8% до 17% впродовж року.

Разом з тим, ситуація в українському бізнес-середовищі у 2022 році суттєво погіршилася порівняно з попереднім роком. Так, якщо до війни майже 47% підприємців відмічали дуже високий і високий попит з боку інвесторів, регуляторів та партнерів відносно звітності з питань екологічних, соціальних аспектів та корпоративного управління, то під час активної фази війни ця зацікавленість в поточному періоді суттєво зменшилася (рис. 2).

Низка дослідників і науковців [10] пояснюють дану тенденцію шоковим станом національної й європейської економік, учасники яких з лютого 2022 року були вимушені адаптуватися до докорінних трансформацій в сфері розміщення продуктивних сил, масштабних змін ланцюгів поставок, масової міграції трудових ресурсів й тотальної нестабільності виробничо-господарських проце-

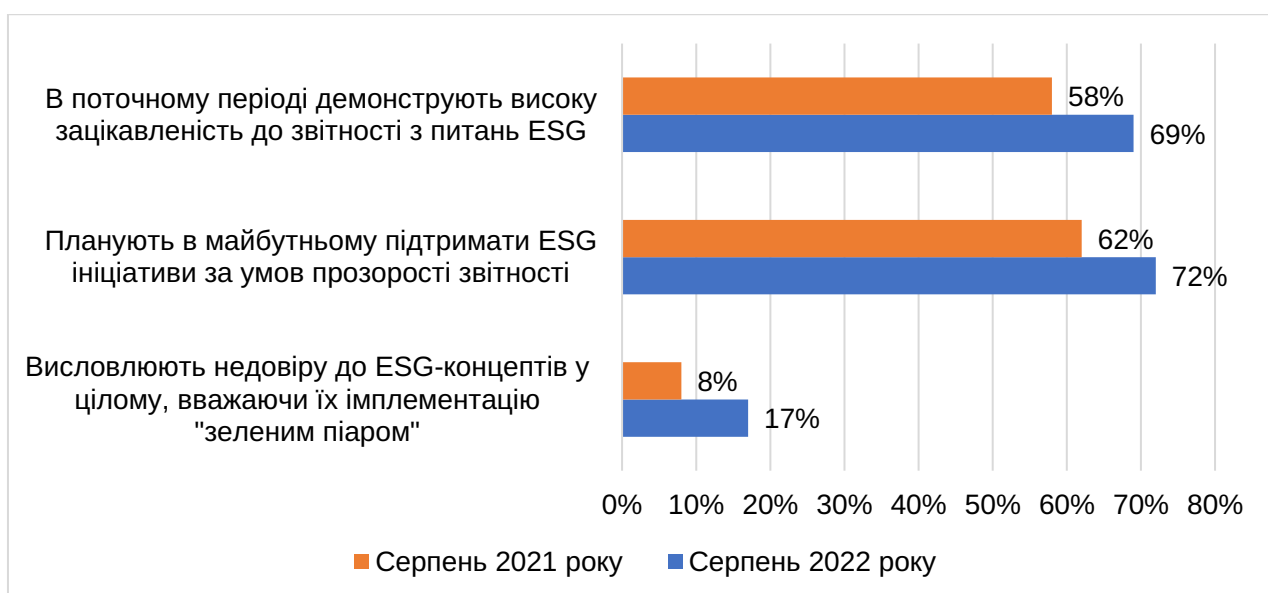

Рис. 1. Тенденції попиту зацікавлених сторін з питань ESG в світі

Джерело: складено автором на основі даних [5]

сів. Відтак пасивність українських компаній обумовлювалася існуючими викликами, що змусили національних продуцентів змістити акценти уваги з комплексної імплементації ESG підходів.

Так, з-поміж організаційних, фінансово-економічних, юридичних, галузевих факторів, найбільшу питому вагу у розмірі 28% мають ділові питання, що були спричинені війною в Україні (рис.3), та є нагальними.

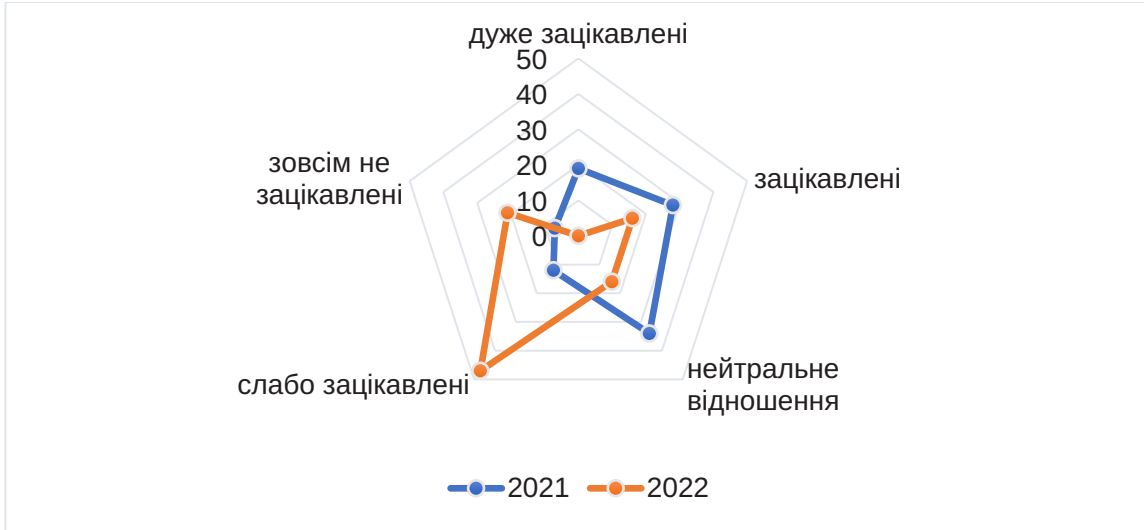

Рис. 2. Ступінь зацікавленості інвесторів у звітності з питань ESG в Україні, %

Джерело: складено автором на основі [4]

Рис. 3. Виклики у процесі реалізації стратегії ESG в умовах війни

Джерело: складено автором на основі [5]

Разом з тим, активізація євроінтеграційного курсу України та потужна макрофінансова підтримка країн-партнерів в протидії ворогу й підтримці економічного фронту унеможливають подальшу ізольованість українських товаровиробників на світових ринках. Тож, з метою забезпечення сталої конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі вітчизняним компаніям варто активніше імплементувати ESG підходи в практику господарювання. Адже, наближення до сучасних стандартів сталого й відповідального підприємництва за прикладом провідних міжнародних компаній можна вважати фундаментальним критерієм інвестиційної привабливості вітчизняних фірм.

Висновки. Ступінь імплементації ESG-принципів у практику господарювання вітчизняних бізнес-структур прямо залежить від

глобальних тенденцій розвитку ринку відповідального інвестування, а також від викликів поточного періоду, зокрема активної фази повномасштабної російсько-української війни. Все це вимагає від українських компаній пошуку та впровадження ефективних ESG стратегій, здатних забезпечити управлінську добросовісність, екологічну безпеку та соціальну стабільність як ключові нефінансові критерії оцінки й репутаційні характеристики бізнесу.

Відтак зростання зацікавленості крупних інвесторів, постачальників, клієнтів, партнерів, контролюючих органів у впровадженні ESG-факторів компаніями актуалізує значущість цього підходу в контексті розбудови інвестиційного клімату держави і в повоєнний період, що, в свою чергу, окреслює перспективи подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Alda, M. ESG fund scores in UK SRI and conventional pension funds: Are the ESG concerns of the SRI niche affecting the conventional mainstream? *Finance research letters*. 2020. № 36. DOI: 10.1016/j.frl.2019.101313.
2. Giese, G., Nagy, Z., & Lee, L. E. Deconstructing ESG ratings performance: Risk and return for E, S, and G by time horizon, sector, and weighting. *The Journal of Portfolio Management*. 2021. № 47(3), pp. 94–111.
3. Hill J. Environmental, Social, and Governance (ESG) investing: A balanced analysis of the theory and practice of a sustainable portfolio. Academic Press. 2020.
4. KPMG 2022 CEO Outlook. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2022/11/ukrainian-business-leaders-outlook-2022.html>.
5. KPMG Погляд керівників бізнесу в Україні 2022. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases/2022/11/pohlyad-kerivnykiv-biznesu-v-ukrayini-ta-sviti-v-2022-rotsi.html>.
6. KSE. Збитки, завдані українському бізнесу внаслідок російської агресії, оцінюються в \$ 13 млрд. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-zavdani-ukrayinskomu-biznesu-vnaslidok-rosiyskoyi-agresiyi-otsinyuyutsya-v-13-mlrd>.
7. Камінський Андрій Борисович, Негрей Марина Володимирівна, & Федчун Анастасія. (2022). Ефект ESG-score в оцінці ризику прямих та портфельних інвестицій: докази з ринків ЦСЄ. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*, (15), 38–44. DOI: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2022-15-04>
8. Негрей Марина Володимирівна, & Ремінна Поліна Вікторівна. (2021). Вплив пандемії COVID-19 на фондовий ринок: ESG ETF кейс. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*, (14), 79–89. DOI: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2021-14-08>.
9. Педро Матос. ESG-принципи та відповідальне інституційне інвестування у світі : Критичний огляд досліджень ; пер. з англ. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2020. 88 с.
10. Чи є місце для ESG в Україні сьогодні. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/24/692962>.

REFERENCES:

1. Alda, M. ESG fund scores in UK SRI and conventional pension funds: Are the ESG concerns of the SRI niche affecting the conventional mainstream? *Finance research letters*. 2020. № 36. DOI: 10.1016/j.frl.2019.101313.
2. Giese, G., Nagy, Z., & Lee, L. E. Deconstructing ESG ratings performance: Risk and return for E, S, and G by time horizon, sector, and weighting. *The Journal of Portfolio Management*. 2021. № 47(3), pp. 94–111.
3. Hill J. Environmental, Social, and Governance (ESG) investing: A balanced analysis of the theory and practice of a sustainable portfolio. Academic Press. 2020.

4. KPMG 2022 CEO Outlook. Retrieved from <https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2022/11/ukrainn-business-leaders-outlook-2022.html>. [in Ukrainian]
5. KPMG Poglyad kerivnykiv biznesu v Ukrayini 2022. Retrieved from <https://kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases/2022/11/pohlyad-kerivnykiv-biznesu-v-ukrayini-ta-sviti-v-2022-rotsi.html>. [in Ukrainian]
6. KSE. Zbitki, zavdani ukrayinskomu biznesu vnaslidok rosijskoyi agresiyi, ocinyuyutsya v \$ 13 mlrd. Retrieved from <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-zavdani-ukrayinskomu-biznesu-vnaslidok-rosijskoyi-agresiyi-otsinyuyutsya-v-13-mlrd>. [in Ukrainian]
7. Kaminskij Andrij Borisovich, Negrej Marina Volodimirivna, & Fedchun Anastasiya. (2022). Efekt ESG-score v ocinci riziku pryamih ta portfelnih investicij: dokazi z rinkiv CSYe. Visnik Harkivskogo nacionalnogo universitetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Mizhnarodni vidnosini. Ekonomika. Krayinoznavstvo. Turizm, (15), 38–44. DOI: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2022-15-04>. [in Ukrainian]
8. Negrej Marina Volodimirivna, & Reminna Polina Viktorivna. (2021). Vpliv pandemiyi COVID-19 na fondovij rinhok: ESG ETF kejs. Visnik Harkivskogo nacionalnogo universitetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Mizhnarodni vidnosini. Ekonomika. Krayinoznavstvo. Turizm, (14), 79–89. DOI: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2021-14-08>. [in Ukrainian]
9. Pedro Matos. ESG-principi ta vidpovidalne institucijne investuvannya u sviti : Kritichnij oglyad doslidzhen ; per. z angl. Lviv: Vidavnistvo Lvivskoyi politehniki, 2020. 88 p. [in Ukrainian]
10. Chi ye misce dlya ESG v Ukrayini sododni. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/24/692962>. [in Ukrainian]